

М'ЯКЕ ПРАВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРАВОТВОРЧОСТІ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Згама Є. С.

*студент першого курсу факультету цивільної
та господарської юстиції*

Національний університет «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: Антошина І. В.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри загальної теорії права та держави

Національний університет «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Сучасний розвиток правових систем характеризується розширенням спектру регуляторних механізмів, що застосовуються поряд із традиційними юридично обов'язковими нормами. Одним із таких механізмів є так зване «м'яке право» (soft law), яке охоплює рекомендації, керівні принципи, кодекси поведінки, стандарти тощо, котрі не мають формально обов'язкової юридичної сили, однак здатні суттєво впливати на формування правової практики та поведінку суб'єктів правовідносин.

У науковій літературі м'яке право розглядається як специфічна форма нормативного регулювання, що поєднує елементи правових і позаправових механізмів впливу на суспільні відносини. Воно виконує функцію орієнтира для правотворчої та правозастосовної діяльності, сприяючи адаптації правових систем до швидких соціальних і економічних змін. Зокрема, дослідники підкреслюють, що soft law може виступати своєрідною «лабораторією» для апробації нових правових підходів, які згодом отримують закріплення у формально обов'язкових правових нормах [1, с. 421–422; 2, с. 851–852]. У зв'язку з цим дослідження природи та функцій м'якого права набуває важливого значення для сучасної теорії права, оскільки дозволяє визначити його місце у системі джерел права та з'ясувати роль у процесах правотворчості й правозастосування.

М'яке право традиційно визначається як сукупність норм та правил поведінки, що не мають юридично обов'язкової сили, але створюють стандарти або рекомендації для регулювання суспільних відносин. На відміну від «жорсткого права» (hard law), яке передбачає юридичну відповідальність за порушення встановлених норм, soft law не супроводжується прямими механізмами державного примусу.

Так, Г.О. Головач пропонує розглядати м'яке право як соціально значуще для певного середовища правило поведінки, що сформульовано та формально виражено компетентним суб'єктом в акті м'якого права для врегулювання узгоджених відносин, виконання якого забезпечено

організованими засобами контролю та/або стимулами до виконання [3, с. 91]. На думку авторки, м'яке право має низку спеціальних ознак, що дають підстави розглядати його як самостійну форму правового регулювання на межі офіційного і неофіційного права [3, с. 191].

У юридичній доктрині висловлюється думка, що «м'яке право» не може розглядатися як право у класичному розумінні, оскільки воно охоплює переважно документи рекомендаційного характеру, необов'язкові домовленості, а також різноманітні кодекси поведінки чи стандарти діяльності [4, с. 87–88]. Разом з тим, такий підхід не заперечує суттєвого впливу м'якого права на процеси правового регулювання, адже відповідні акти здатні формувати стандарти поведінки, сприяти виробленню єдиних підходів у правозастосуванні та виступати підґрунтям для подальшого формування юридично обов'язкових норм.

Одною з важливих функцій м'якого права є його використання у процесі правотворчості. У багатьох випадках рекомендації, стандарти або керівні принципи виступають попереднім етапом формування юридично обов'язкових норм.

У міжнародному праві м'яке право часто використовується для формування спільних підходів держав до врегулювання певних суспільних відносин. Показовим прикладом є Загальна декларація прав людини 1948 р. [5], подібну роль відіграють і Керівні принципи ООН щодо бізнесу та прав людини [6].

Важливе значення м'яке право має і в межах діяльності Європейського Союзу. Інституції Європейського Союзу активно використовують рекомендації, висновки, керівні принципи та інші акти рекомендаційного характеру як інструменти формування правової політики. Зокрема, відповідно до Договору про функціонування Європейського Союзу рекомендації та висновки не мають обов'язкової юридичної сили, проте вони можуть спрямовувати діяльність держав-членів у процесі вдосконалення їхнього національного законодавства [7].

Аналогічний підхід простежується і в діяльності Ради Європи, де значну роль відіграють рекомендації Комітету міністрів. Наприклад, Рекомендація CM/Rec(2010)12 щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки [8] встановлює стандарти забезпечення незалежності суддів і ефективності судочинства та має рекомендаційний характер, проте її положення широко використовуються державами як орієнтир під час проведення реформ у сфері правосуддя.

Таким чином, м'яке право у правотворенні виконує низку важливих функцій. По-перше, воно сприяє формуванню загальних принципів і стандартів правового регулювання суспільних відносин. По-друге, забезпечує можливість апробації нових правових підходів до їх подальшого закріплення у формально обов'язкових нормах. По-третє, м'яке право сприяє гармонізації національного законодавства з міжнародними правовими стандартами. У цьому контексті воно виступає важливим інструментом розвитку сучасної правової системи, формуючи нормативні

орієнтири для подальшого вдосконалення законодавства та правової практики.

Попри відсутність обов'язкової юридичної сили, акти м'якого права можуть відігравати важливу роль у процесі правозастосування. Судові органи нерідко використовують такі акти як допоміжні джерела для тлумачення норм права або для визначення стандартів належної поведінки державних органів. Як слушно відзначає Є. Смичок, «м'яке право» у судовій практиці використовується як додаткове джерело аргументації судових рішень і водночас сприяє подоланню колізій, прогалин та неоднозначного тлумачення норм права [9, с. 16, 17].

Зокрема, у практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) м'яке право часто використовується як додатковий орієнтир при оцінці відповідності дій держав стандартам захисту прав людини. Наприклад, у справі «Спорронг і Льоннрот проти Швеції» ЄСПЛ посилався на міжнародні стандарти та принципи, які не мали формальної обов'язкової сили, але допомогли визначити зміст гарантій права власності [10]. Аналогічний підхід простежується у справі «Бейелер проти Італії», де ЄСПЛ врахував міжнародні стандарти рекомендаційного характеру для оцінки дотримання принципу правової визначеності [11].

Враховуючи вищевикладене, можемо підсумувати, що м'яке право є важливим елементом сучасної правової системи, що доповнює обов'язкові норми та підвищує ефективність правового регулювання. Воно забезпечує гнучкість правових механізмів, сприяє формуванню єдиних стандартів правозастосування та виступає орієнтиром для подальшого розвитку законодавства. У правотворчості м'яке право виконує підготовчу функцію, а в правозастосуванні – допоміжну роль у тлумаченні норм. Таким чином, його значення полягає у модернізації правової системи та гармонізації її з міжнародними стандартами.

Література:

1. Abbott K. W., Snidal D. Hard and Soft Law in International Governance. *International Organization*. 2000. Vol. 54(3). P. 421–456. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1402966.
2. Chinkin C. The Challenge of Soft Law: Development and Change in International Law. *International and Comparative Law Quarterly*. Vol. 38, No. 4 (Oct., 1989), pp. 850–866. URL : https://www.academia.edu/24928160/THE_CHALLENGE_OF_SOFT_LAW_DEVELOPMENT_AND_CHANGE_IN_INTERNATIONAL_LAW
3. Головач Г.О. Валідність та дія м'якого права. Дис... докт. філософії : 081 Право. 2021. 217 с. URL : https://docs.mgu.edu.ua/docs/dysertatsiya_Golovach.pdf
4. Malcolm N. Shaw. *International Law*. Cambridge, 2017. 8th edition. P. 87–88. URL : https://auraleague.com/lpdf/international_law/Malcolm%20Shaw%20-%20International%20Law%20-%20Rajas%20Salpekar.pdf

5. Загальна декларація прав людини : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

6. Керівні принципи ООН щодо бізнесу та прав людини : Резолюція Ради ООН з прав людини № 17/4 від 16 червня 2011 р. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/guidingprinciplesbusinessshr_en.pdf

7. Договір про функціонування Європейського Союзу від 25.03.1995 р.: консолідовані версії. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

8. Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text

9. Смичок Є. Джерела «м'якого права» та їх вплив на формування судової доктрини. *Юридичний вісник*. 2020. № 4. С. 15-22.

10. Рішення ЄСПЛ у справі «Спорронг і Лоннрот проти Швеції» від 23.09.1982 р. (Case of Sporrong and Lonnroth v. Sweden) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_098#Text

11. Рішення ЄСПЛ у справі «Бейелер проти Італії» (Beyeler v. Italy) від 05.01.2000 (заява № 33202/96). URL : [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58832%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58832%22]})

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-1-13>

THE EU COMMON AGRICULTURAL POLICY AND ITS ROLE IN UKRAINE'S DEVELOPMENT

Kachuriner V. L.

*Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Maritime and International Law
International University
Odesa, Ukraine*

The Common Agricultural Policy of the European Union occupies a special place in the system of EU policies, because it combines legal regulation, financial support, market mechanisms, and long-term planning in one of the most socially significant sectors of the economy. In its contemporary form, the CAP is no longer limited to the traditional tasks of increasing agricultural productivity and stabilizing food markets. Today it is directed at ensuring food security, protecting farmers' incomes, preserving the environment, supporting climate adaptation, maintaining viable rural areas, and strengthening the sustainability of agricultural